

Autoři

Kristýna Kuchtová
 Michaela Lečbychová
 Andrej Nguyen
 Michal Páleníček
 Patrik Pindroch
 Jakub Vach

Pedagogické vedení

Mgr. Veronika Bražotikosová

V Krnově se skupina chopila zadání způsobem trochu odlišným od ostatních škol. Místo sledování osudu jednotlivce se zaměřili na osud krnovského kláštera minoritského řádu, který složili z vyprávění místního opata a materiálů z archivu. Přesto se jim podařilo zachytit jeden zajímavý osud konkrétního člověka, který výmluvně ilustruje svou dobu a okolnosti týkající se Akce K.

ZŠ Krnov

Návštěva pamětníka a archivu
 Publikováno 20/05/2011

V pondělí 16. 5. jsme se vydali na návštěvu do minoritského kláštera v Krnově. Pan opat Josef si s námi povídal více než dvě hodiny, pak nám ukázal nějaké fotky kláštera a nakonec nás po klášteře i provedl.

O den později jsme pak navštívili místní archiv. Tady nám prozradili, jak se v archivu pracuje, jaké materiály se tady uchovávají, a taky nám názorně ukázali, jak materiál, který si chce někdo půjčit, v archivu najdeme. Protože materiálů na prozkoumání bude v archivu spousta, půjdeme tam znovu v pondělí.

STOPY TOTALITY

Krnovský minoritský klášter ve vyprávění pana opata Josefa Goryla

Minoritský klášter v Krnově vznikl v roce 1273 a krnovští obdružili reformace v letech 1523–1620 fungovat až do roku 1950. V roce 1950 byl zabiteln státem a dřívejší řádu minoritů byla zakázána. V roce 1991 se klášter opět stal majetkem řádu a roku 2000 byl zde komunitně život minoritů obnoven.

O uzavření kláštera v roce 1950

Přestože klášter, který původně byl založen v roce 1273, byl v roce 1950 uzavřen a jeho majetek byl zabaven státem. Klášter byl zabiteln státem a dřívejší řádu minoritů byla zakázána. V roce 1991 se klášter opět stal majetkem řádu a roku 2000 byl zde komunitně život minoritů obnoven.

Heinrich Ponto
 Vzpomínka Josef Goryl

Heinrich Ponto byl minorit, který v roce 1950 byl zabiteln státem a dřívejší řádu minoritů byla zakázána. V roce 1991 se klášter opět stal majetkem řádu a roku 2000 byl zde komunitně život minoritů obnoven.

Základní škola Krnov
 Dvořákův okruh 2, okres Brno-venkov, příspěvková organizace

Autorský tým:
 Kuchtová Kristýna, Lečbychová Michaela, Nguyen Andrej, Páleníček Michal, Pindroch Patrik, Vach Jakub

Pedagogické vedení:
 Mgr. Veronika Bražotikosová

Projekt financován z prostředků Evropské unie a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR

ESF Evropský sociální fond
EU Evropská unie
MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
OP VK Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

PRÁVĚSTE DO FUNKCE NEDŮLAMI

Zapomněli

Poutní kostel Panny Marie Sedmibolestné na Cvilíně, působiště Heinricha Ponty

MOTIVAČNÍ OTÁZKY

Pro základní školy

- 1) Kdo byl Heinrich Ponta?
- 2) Za co byl odsouzen a na jak dlouho?
- 3) Jak naložil pouťorovný režim s bratry minoritského řádu?
- 4) Kdo je Josef Goryl? Co bylo zvláštního na jeho vstupu do minoritského řádu?

Doplňující otázky pro střední školy

- 1) Jak konkrétně prováděl podle režimu Heinrich Ponta svou „špionáž“?
- 2) Co se stalo Josefu Gorylovi kvůli jeho přání studovat teologii?
- 3) Měla církev svobodu v rozhodování, kdo bude knězem a kde bude působit?

Vyprávění otce Goryla - Příběh Heinricha Ponty

„Heinrich Ponta v roce 1950 nebyl řeholníkem, ale dělal tady kostelníka a pomáhal a staral se tady o všechno, žil tady pro ten klášter a Cvilín.

Byl občanem Rakouska, i v 50. letech mohl opustit republiku a zase se vrátit. V té době dvakrát odjel do Rakouska. Když se vrátil, tak ho obvinili, že vyvážel nějaké tajné informace. On pracoval v pekárnách a byl závozník. No a vždycky když jeli s tím autem a vykládali ten chléb a housky, tak mezi jiným jezdili i do kasáren. No a tak mu vlastně dokázali, že on znal počty vojska a tím pádem vlastně ty informace vyvezl do Vatikánu, aby tam prostě připravili puč, aby tady v Krnově přepadli kasárna a ty vojáky všechny postříleli, nebo já nevím co. Dostal osm let, ale neseděl tak dlouho, seděl jenom dva nebo tři roky. Dostal se ven dříve díky našim bratřím ve Vídni, kteří se za něj přimluvili u rakouského ministra, protože měl dobré vztahy s naším klášterem ve Vídni. Takže oni ho tenkrát vyměnili za nějakého agenta, kterého odhalila rakouská policie.

On tenkrát nebyl řeholníkem, ale ještě než se dostal do vězení, už měl s námi kontakt a vstoupil do řádu jako tajný řeholník. Takže oficiálně nebyl, ale fakticky byl řeholníkem.

Po třech letech ve vězení musel opustit republiku do 48 hodin od propuštění z vězení. Veškerý majetek mu byl zabaven, ale stejně neměl žádný majetek, tak mu neměli co zabavit. Opustil republiku někdy v letních měsících a v září byla hlavní pouť na Cvilíně, takže si představte, že on tajně přešel hranici z Rakouska tady do Čech, přijel tady na tu hlavní pouť, aby tady byl, a zase utekl do Rakouska. Takže riskoval vlastně i další zatčení.

Po nějakých letech už tady mohl i oficiálně přijíždět, už to neměl nějak zakázané. Takže vím, že i za totality jsem se s ním setkal, ale nějak jsme spolu ani nemluvili, protože to bylo nebezpečné, protože samozřejmě když přijel, tak bylo plno estébáků kolem něho, kteří ho sledovali, s kým mluví a co mluví.

Zemřel asi v roce 2005 nebo 2006 ve Vídni.“

Děkan A. Kupka a kaplan V. Muzikář. Uprostřed Heinrich Ponta

Rozhovor s otcem Josefem Gorylem

Jste původem z Krnova?

Ne, já jsem z Třince a bydlel jsem v takové vesničce u Třince. Já říkám, že Třinec je naše vesnice.

A kdy jste vůbec přišel do Krnova?

Já jsem tady přišel až v roce 2000. Předtím jsem byl v semináři v Praze. Byl jsem vysvěcen v Brně a v Brně jsem zůstal osm let a potom jsem přišel tady v roce 2000, byl jsem tady čtyři roky, pak jsem se vrátil do Brna, byl jsem tam čtyři roky a pak jsem se zase vrátil tady do Krnova.

Pocházíte z katolické rodiny?

Ano, odmalička jsem byl pokřtěn, jako malé dítě 15 dnů po mém narození a normálně jsem vyrůstal v katolické rodině, chodil jsem na náboženství.

Neměl jste problémy s tím, že jste chodil na náboženství?

Byly problémy, ale nějak, víte, mě to ještě víc přitahovalo, když třeba ve škole se učitelka snažila mě zesměšnit před těmi ostatními dětmi. Já jsem sloužil jako ministrant při mši svaté.

Dělali Vám potom kvůli víře problémy, když jste se hlásil na střední školu?

To ne, na střední školu jsem se dostal bez problému, akorát potom na tu teologii. Protože já jsem byl hrdý z toho, že jsem věřící, a to bylo vidět, a proto jsem byl jako jim nebezpečný. Když jsem se hlásil na teologii, tak přišli estébáci do školy. Přišel ředitel do hodiny a říkal: „Goryle, pojď do ředitelny.“ Tam začal po mně rvát, až měl pěnu v ústech. No a vtom přišli ti dva páni, v takových dlouhých kožených kabátech.

Měl jsem takový křížový výslech, potom byli najednou tři. Jeden hrál takového dobrého a druhý do mě jenom vrtal a třetí mlčel, bez žádných emocí. To byl scénář, to bylo, aby zapůsobili na psychiku člověka. A už tenkrát, to byl první výslech, oni o mně věděli skoro všechno. Potom byly další, vždycky si mě jako vzali v takové situaci. Když jsem jezdil do školy vlakem, tak vždycky čekali na nástupišti dva páni. Potom šli za mnou, doprovodili mě až do školy, a když jsem vycházel ze školy, zase byli dva páni na ulici. Trvalo to asi měsíc.

Tenkrát jsem navštívil jednoho našeho otce, ten byl tajným řeholníkem, a když mi otevřel dveře, tak se na mě podíval a hned to poznal, že se mnou není něco v pořádku. - *Josefe, co se děje?* zeptal se. Byl jsem tak doblbnutý, že ani jemu jsem neměl odvahu říct co se děje. - *Ty, poslyš, že oni za tebou byli?* On byl starý vězeň, dvakrát byl ve vězení. - *No byli.* - *A co chtěli? Nabídli ti spolupráci, že jo, a jeden byl dobrý a druhý byl zlý, že?* - *Ano.* - *No vidíš, já to mám pořád. Já tam musím za nimi přijít a minule mi při té debatě říká vyšetřovatel: ‚Vy si snad vůbec neuvědomujete, že máme velice těžkou dobu. To člověk třeba jde ulicí a auto ho přejede, víte, normálně jde třeba po schodech, spadne, zlomí si vaz. Člověk ani nemusí vyjít z domu a něco se mu stane.‘ A náš otec mu říká: ‚Máte pravdu, máte pravdu, dneska já, zítra vy.‘*

Josef Goryl jako host na vernisáži výstavy projektu Stopy totality

Po tom výsledku, co měl se mnou, jsem se dozvěděl, že šel na normální prohlídku k lékaři a tam mu zjistili rakovinu. No a když byl na onkologii v nemocnici, tak se zastřelil služební pistolí. No mýlil jsem se, ne já a vy, ale naopak. On už je pryč a já tady ještě jsem.

No a když jsem absolvoval takový antivýslech, tak už mě prostě nemohlo nic překvapit. Pak jsem ještě další léta čekal, než mě vzali na teologii, ale to už mi nevadilo. Říkám, čím hůř, tím lépe, protože tím víc se upevní moje víra, moje přesvědčení. Oni viděli, že s takovým člověkem asi nic neudělají, tak mě pak vzali na teologii.

Kdy jste vstoupil do řádu?

V osmdesátém roce.

Získal jste povolení, nebo to bylo tajně?

Tajně.

Jak se to provádělo, tajně vstoupit do řádu?

No, tak bylo třeba požádat jako vždycky. Všechno je stejně, akorát nikdo o tom nemohl vědět. Takže moji rodiče o tom nevěděli. Tenkrát to bylo tak, že naši představení po takové době se báli tajně přijímat do řádu nové členy. Já jsem taky o tom věděl, že se oni bojí, tak jsem do řádu vstoupil ve Varšavě, takže jsem byl členem varšavské komunity. S tím, že jsem bydlel u maminky, potom jsem šel na vojnu, na dva roky. Mezitím jsem se vždycky hlásil do semináře, ale ne jako řeholník. Protože o tom nesměl nikdo vědět, ani biskup o tom nesměl vědět. Tak jsem se mezitím třikrát hlásil do semináře, ale nikdy mě nevzali, protože jsem byl podezřelý. Víte proč? No protože jsem byl trošičku starší než vy, no a hrával jsem fotbal, hrál jsem na kytaru. Vždycky jsem byl s mládeží a chodili jsme na různé čundry, vždycky někde na poutních místech, a to bylo vidět. Takže jsem byl takový podvratný živel. U nich to člověk musel mít v pořádku, musel být loajální se vším všudy, a to já nebyl. O tom, kdo je nebo není přijatý, rozhodovala StB. Takže nerozhodoval ani biskup, ani vedení těch kněží, ale bylo to dáno estébáky. Oficiálně to dělalo ministerstvo kultury, tam byl odbor pro církevní záležitosti a šéfem toho odboru byla paní Janková. Když mě podruhé nebo potřetí nevzali, tak jsem se rozjel na to ministerstvo a chtěl jsem s ní mluvit. Samozřejmě že mě k ní nechtěli pustit, ale já jsem se nedal, tak jsem ji potom někde odchytil na chodbě. Představil jsem se jí a zeptal se, proč zase nejsem přijatý. Oni mi jenom napsali, že nesplňuji požadavky na přijetí, ale nikde nebylo napsané, jaké ty požadavky jsou. Tak jsem jí říkal, tak mi prosím pěkně vysvětlete ty požadavky, možná že bych je splnil, kdybych je znal. - No víte, to jsou takové různé, no a začala se kroutit. Nakonec mě vzali v 87. roce, ale to už byla trošičku jiná situace.

V 90.letech se všichni mniši vrátili zpět do řádu?

Drtivá většina jich už umřela, ale ti, kteří žili, se vrátili do těch klášterů. Kromě tří, jeden už byl velice těžce nemocný, druhý zůstal na diecézní faře a třetí už byl taky nemocný. A jinak se všichni vrátili do kláštera.

Minoritů v republice není mnoho?

Není, je jich malíčko, je nás dvacet.

A v tom 50. roce?

V tom 50. roce nás nebylo taky moc, ale bylo nás kolem pětatřiceti, tak nějak. Potom různě ti spolubratři, po té internaci některé pustili domů, nemohli vykonávat kněžskou službu, takže na to museli mít tzv. státní souhlas, který nezískali, protože byli živly podvratné. Takže různě pracovali ve fabrikách. No potom postupně jim třeba dávali i státní souhlasy, takže někteří normálně sloužili jako kněží. Dokonce někteří i v našich kláštřích. Ovšem to už nebyl náš majetek. Ale ne v komunitě, jestli, tak vždycky jenom jeden, už nemohli být pohromadě.

Krnov – minoritský klášter a politický vězeň Heinrich Ponta nejen ve světle vzpomínek otce Josefa Goryla

Počátky existence minoritského kláštera ve slezském Krnově lze datovat snad již do druhé poloviny 13. století. Minoritský řád je jednou z větví františkánů, jejichž odkaz sahá ke světcí Františkovi z Assisi (1182 – 1226). Vyjma Krnova minorité v současnosti působí v České republice ještě v kláštorech v Praze, Brně, Jihlavě a Opavě.

Krnovský klášter sloužil řádu až do roku 1950, kdy připadl státu. V rámci **Akce K** byla další činnost minoritům znemožněna. Řádoví bratři byli převezeni do sběrného kláštera v Bohosudově u Teplic v severních Čechách, kde byli spolu s františkány či jeziuty internováni a následně posíláni na povinnou vojenskou službu k **pomocným technickým praporům (PTP)**, mnoho z nich bylo též souzeno ve vykonstruovaných politických procesech.

Podle vzpomínek otce Josefa Goryla nebyl z krnovských minoritů zpočátku odsouzen nikdo, režim na ně však nezapomněl a se soudem „čekal“ až do roku 1958. Mezitím se z jejich domovského kláštera v Krnově měla stát léčebna pro děti s těžkým mentálním handicapem, o něž se měly starat jeptišky, které sem byly převezeny z jihomoravského Velehradu. Vzhledem k nevyhovujícím hygienickým podmínkám se ale zařízení muselo po několika letech přestěhovat. V roce 1968, když bylo reformní tzv. pražské jaro potlačeno okupací vojsk států Varšavské smlouvy, obsadili klášter důstojníci ze sovětské armády. V 70. letech se areál přeměnil na hotel, kam jezdili především občané německé národnosti, kteří v Krnově do roku 1945 tvořili většinu obyvatelstva. V rámci odsunu německého obyvatelstva po 2. světové válce se však museli nuceně vystěhovat, a proto se snažili navštívit místa, kde se narodili. Minorité se do Krnova navrátili až na xpočátku 21. století, tedy po pěti desetiletích, aby zde znovu obnovili činnost komunity.

Průčelí krnovského kláštera

Akce K

Zásah proti mužským řeholním společenstvím se odehrál v noci ze 13. na 14. dubna 1950. Státní bezpečnost společně s Lidovými milicemi postupně uzavřely vchody do klášterů, zajistily zvony, aby řeholníci nemohli volat o pomoc, a zadržely všechny obyvatele klášterů, kteří byli následně internováni v tzv. centralizačních kláštorech. Druhý zásah byl proveden v noci z 27. na 28. dubna a třetí fáze, zaměřená na ženské kláštery, následovala na podzim 1950. Podle údajů České biskupské konference bylo celkově postiženo 247 klášterů mužských a 670 ženských s 2528 řeholníky a 11 896 řeholnicemi.

Podrobně viz p. Kohl.

Osoba Heinricha Ponty

Otec Goryl vzpomíná v souvislosti v 50. léty v Krnově též na Heinricha Pontu, jenž působil v minoritském kostele Narození Panny Marie jako kostelník. Vypomáhal též ve významném poutním kostele na nedalekém vrchu Cvilín. Ponta měl rakouské občanství, mohl tedy na rozdíl od československých občanů v 50. letech poměrně svobodně překročit hranici do Rakouska. Toto „cestování“ však v rámci diktatury KSČ vzbuzovalo podezření ze špionáže, a tak se hledala cesta, jak panu Pontovi tyto aktivity znemožnit. V té době pracoval jako závozník v pekárnách a zásoboval i místní kasárna. Toho tehdejší justice využila k obvinění ze shromažďování tajných armádních informací a jejich předávání do Vatikánu, kde měly být využity k přípravám převratu v Československu. Pan Ponta byl odsouzen na osm let. Mezitím však tajně vstoupil do řádu, a tak se díky přímluvě rakouských bratří podařilo dostat jej z vězení po třech letech. Musel ale opustit Československo do 48 hodin po propuštění. Pan Ponta odešel do Rakouska, avšak ještě téhož roku se tajně vrátil, aby se mohl účastnit pouti na Cvilíně. Tehdy značně riskoval, kdyby byl zadržen, čekalo by jej další vězení. Později mohl do Krnova přicestovat oficiální cestou, pan Goryl však vzpomíná, že o okolnostech jeho života s ním diskutovat nemohl, neboť to by až do roku 1989 znamenalo vystavovat se nebezpečí výsledků tajnou policií.

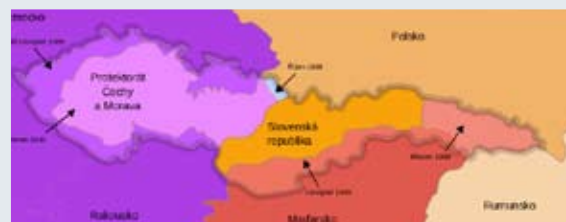
Shrnutí

Příběh krnovského minoritského kláštera představuje konkrétní dopady Akce K na komunitu minoritů v tomto městě. Řádoví bratři byli převezeni stovky kilometrů na sever Čech a po desítky let nemohli vykonávat své povolání. Dnes již v Krnově znovu působí, mnohé kláštery však takové štěstí neměly a dnes již nestojí či dále chátrají. „Výsledky“ proticírkevního tažení totalitního státního aparátu v 50. letech tak na těchto místech vnímáme dodnes.

PTP a politicky nespolehlivé osoby

Do pomocných technických praporů byly zařazovány tzv. politicky nespolehlivé osoby. O politické nespolehlivosti rozhodovaly mocenské orgány na základě posudků z místa bydliště, zařazení do PTP také mohla posvětit zvláštní armádní komise. Do PTP byli posíláni zástupci všech společenských vrstev, které se po únoru 1948 staly cílem represí, tedy soukromí zemědělci, podnikatelé, kněží, řeholníci, vyloučení studenti z vysokých škol, ale kupříkladu i živnostníci. Věk „petépáků“ byl 17-60 let, do útvarů mohli být zařazováni i synové nespolehlivých osob. Tzv. kategorie E, tedy politicky nespolehlivé osoby, které tvořily většinu členů PTP, byla zrušena až v roce 1954 spolu s posledními PTP. Nadále však existovaly tzv. technické prapory.

Viz také text o PTP a panely k p. Gorilovi, p. Kohlovi a p. Lysému.

Rozdělení území Československa po roce 1939

Odsun německého obyvatelstva z ČSR po druhé světové válce

Německy hovořící obyvatelstvo tvořilo po staletí součást osídlení českých zemí. Žili v souvislém pásmu území podél dnešních hranic s Německem, Rakouskem a Polskem. V některých oblastech zasahovalo toto území hluboko do vnitrozemí. Dnes se (z geografického hlediska nepřesně) nazývá Sudety. V období mezi 1. a 2. světovou válkou žily v Čechách, na Moravě a ve Slezsku téměř tři miliony Němců, což představovalo přibližně jednu třetinu obyvatelstva. Po zániku československého území třetí říši se „sudetské“ území stalo součástí nacistického totalitního státu. Zbytek českých zemí se v březnu 1939 proměnil na vazalský protektorát Čechy a Morava. Po válce bylo rozhodnuto o uplatnění principu tzv. kolektivní viny, a to v praxi znamenalo nucený odchod téměř veškerého německého obyvatelstva z obnoveného Československa. Odsun měl probíhat organizovaně a v rámci možností poklidně, což ale nakonec bylo v rozporu se skutečností. Protiněmecké masakry ve fázi tzv. divokého odsunu v roce 1945 nepřežily tisíce osob.

